

Fenomenologiska och psykoanalytiska perspektiv på förkroppsligande

Salamon, Gayle *Assuming a body: transgender and rhetorics of materiality*. New York Chichester, West Sussex: Columbia University Press 2010 (226 sidor)

KROPPEN UPPLEVER EN renässans inom kritisk teori. Gayle Salamon placerar sig i främsta ledet med *Assuming a body: Transgender and rhetorics of materiality* (2010).

Salamons studie presenterar sig som en fenomenologisk och psykoanalytisk undersökning av förkroppsligande och som sådan ingår den i den större *somatekniska* vändning som syns inom feministiskt och queerteoretiskt tänkande. Som antyds i titeln söker Salamon efter grundbetingelserna för förkroppsligandet, med särskilt fokus på transsexuella kroppsligheter. Den bärande frågan är huruvida förkroppsligandet såsom processuellt skeende är detsamma för alla kroppar, eller om normativa förkroppsliganden skiljer sig från transsexuella. Vad som ytterst blir föremål för analys är därför inte den transsexuella kroppen *per se*, utan istället den (*upp*)levda, *intersubjektiva* kroppen, vars förkroppsligande tecknas

i termer av *kroppsjag* och *proprioception*.

Det psykoanalytiska begreppet kroppsjag (*das Körperich*) betecknar den *realistiska* självbild som definierar en vuxen kroppsuppfattning. Den realistiska självbilden utvecklas utifrån kroppsjagets relationer till omvärlden, vilket innebär att kroppsjagets utveckling betingas av de kulturella produktioner, sociala relationer och politiska restriktioner som kroppen blir föremål för. Via olika sammanhang och andra kroppsjag, i ofrånkomliga speglingar och blockeringar, genom otaliga identifikationer och disidentifikationer skiktas vad som till slut bildar ett kroppsjag. Kroppens materialitet är således villkorad, ogenomskinlig och till sin natur ambivalent, både för Freud och hos hans efterföljare.

Proprioception, från latinets *proprius* (egen) och *capere* (gripa, fånga etc.), är det fenomenologiska begreppet för den (upp)levda kroppsuppfattningen. Maurice Merleau-Ponty, fenomenologen med störst bäring på Salamons projekt, använder begreppet för att lösa upp gränserna mellan tänkande subjekt och varseblivna objekt. För Merleau-Ponty är tänkandet möjligt endast i den mån som kroppen talar, vilket mera konkret innebär att kunskap alltid är förkroppsligad, *proprioceptiv*.

Glipan mellan kroppens materialitet och jagets varseblivning av densamma – det vill säga det överhängande temat för studien – framstår mot den psykoanalytiska och fenomenologiska bakgrunden som ontologisk snarare än patologisk. Korporala tvetydigheter och motsägelser framstår här som lika tvingande som produktiva grundförutsättningar för förkroppsligandet, *manifesterade i olika grad snarare än i olika kroppar*.

I detta ljus speglar Salamon genusvetenskapens socialkonstruktivistiska tradition mot transaktivistiska anspråk på materialitet. Syftet är att skriva fram de subjektspositioner som bebor de olika

traditionerna. I analysen framgår att medan den transsexuella kroppen förutsätter subjekt som *trots* normerande system är bestämda av subjektiva, inre upplevelser, förutsätter den normativa kroppen subjekt som *på grund av* normerande struktureringar bestäms av yttre, objektiva förhållanden. Mot denna fond avtecknar sig två olika typer av subjekt – båda lika problematiska. Medan det ena subjektet underställer sig disciplinering och därigenom erhåller en normativitet, undandrar sig det andra subjektet disciplinering och blir därigenom föremål för patologisering. Vad som då framträder är *ett* suveränt och *ett* överdeterminerat subjekt; bådadera svärförenliga med samtida begrepp om performativer och produktiva maktteknologier.

Ambivalensen manifesteras emellertid inte enbart i det korporala, utan materialiseras även diskursivt. Aporierna hämtar inte sällan näring ur motsättningen mellan natur och kultur. Hur är det möjligt, kan man fråga sig, för *naturen* att genom det *onaturliga* underminera sig själv? Hur kan, överhuvudtaget, ”subjektiva erfarenheter” skilja sig från ”objektiva sakförhållanden” i intersubjektiva ekonomier? Paradoxerna som häftar vid frågorna avspeglas i de dilemman som den transsexuella kroppen tvingas ställas inför. Salamon skildrar en sådan materialisering genom en väninnas erfarenheter från korrigeringskirurgin.

Hormonbehandlingen som föregår korrigeringskirurgin hade lett till önskade resultat; hennes kroppsliga attribut genomgick radikala förändringar och hon utvecklade synliga bröst. Den resultatrika utvecklingen betraktades emellertid inte som framgångsrik av hennes läkare utan beskrevs istället i termer av (somatisk) avvikelse. Ansvariga kirurger för hennes könskorrigering operation insisterade på att ersätta hennes självutvecklade bröst med bröstimplantat, detta eftersom *män* inte utvecklar bröst. Silikonbrösten som läkarna

erbjöd henne betraktades således som ”riktigare” än de bröst som hennes kropp hade utvecklat själv. Hennes egna (”naturliga”) bröst avlägsnades således och ersattes med kirurgiska (”äkt”) bröst.

Berättelsen förkroppsligar många av de dikotomier och dilemman som studien sätter i relief. Salamon visar hur genomlysningen av tvetydigheter och aporier inte med nödvändighet måste leda läsaren in i en intellektuell eller analytisk återvändsgränd. På samma sätt visar hon hur dekonstruktionen av en normativ identitetskategori inte med nödvändighet leder till en omedelbar upplösning av densamma. Istället visar hon hur binära oppositioner om naturligt visavi onaturligt, yttre visavi inre, äkta visavi konstruerat förlorar sina tydliga referenter när de görs till föremål för analys.

Till avhandlingens många förtjänster hör just Salamons hand med aporier och dikotomier. Salamon komplicerar och nyanserar våra binärer, inte genom spela ut dem mot varandra, utan genom analysera deras inneboende *logiker*, snarare än deras felslut. På så sätt blir deras potens – deras förmåga att överleva demaskeringen – framträdande. Studien tyngs bitvis av dess teoretiska komplexitet; hänvisningarna till Jacques Lacan, Luce Irigaray, Paul Schilder, Sigmund Freud och Elizabeth Grosz, för att bara nämna få, avlöser varandra i vad som ibland upplevs som en aldrig sinande ström av referenser. Trots det är dock de teoretiska poängerna många gånger glasklara. Studien visar tydligt vad demaskeringen kan dölja och Salamon motstår frestelsen att sopa undan de motsättningar som föder hennes frågeställningar.

MIREY GORGIS

DOKTORAND I RETORIK, UPPSALA UNIVERSITET